

5. táblázat

A referált cikkek nyelvek szerinti megoszlása

Nyelv	Referálólálap				
	RZSM	MR	ZM	BS	STMA
Angol	60,7	69,8	70,5	67,7	95,0
Német	3,9	3,2	3,9	3,0	2,7
Orosz	25,8	19,5	18,7	19,4	—
Francia	5,3	4,6	4,1	6,2	1,2
Egyéb	4,3	2,9	2,8	3,7	1,1

A csak egyetlen referálólálap által feldolgozott folyóiratok száma a következőképpen alakult: RZSM – 104; MR – 33; ZM – 25; BS – 27; STMA – 6.

Földrajzi tekintetben a következő volt a helyzet: az RZSM 33, az MR 41, a ZM 38, a BS 27, az STMA 23 ország folyóiratait dolgozta fel.

A feldolgozott cikkek nyelvi megoszlása az 5. táblázatban látható. A feldolgozott anyag 95,7–99%-a a négy vezető nyelvre esik.

Az elemzésből az alábbi következtetések vonhatók le:

az egy-egy évben megjelent dokumentumok teljes körű feldolgozása a különféle referálólálapok esetében 3–5 évet vesz igénybe;

a szakirodalmat legjobban átfogó referálólálap az RZSM;

a határterületi szakirodalom vonatkozásában kitűnt a központosított, sok szakterületet felölelő rendszer (VINITI) előnye a külföldi, ágazati rendszerekkel szemben;

mivel a csak egy referálólálapban feldolgozott folyóiratok aránya kb. 40%, a teljesség érdekében elengedhetetlen az összes lapban való keresés;

az RZSM megbízhatóságának javítása érdekében célszerű az azonos profilú külföldi referálólálapok tanulmányozása, hogy a VINITI-ben egyelőre nem referált fontos folyóiratokat a későbbiekben be lehessen illeszteni a feldolgozásba.

/SZIMONOVA, E. G.: Oszobennoszti otbora mirovoj literaturü po teorli verojatnosztej i matematicszeszkoj sztatisztike v referativnuh zsumalah = Naucsnuie i Tehnicseszkie Biblioteki SZSZSZR, 1979. 5. sz. p. 20–24./

(Novák István)

Referálólálapok és egyéb források értékelése 75 élelmiszerismereti és élelmiszer-technológiai irodalomkutatás alapján

Hollandiában az élelmiszerismeret területén vizsgálatot kezdeményeztek annak megállapítására, hogy mely forrásokat kell használni ahhoz, hogy az ésszerűség határain belül megkapják a tárgykör teljes irodalmát. A vizsgálat eredményeit kutatási stratégiák kimunkálására is felhasználták.

A referálólálapok korábbi értékelése

A 60-as években több vizsgálatról számolt be a szakirodalom. E vizsgálatok közben a bibliográfiák adatait hasonlították össze a jelentős referálólálapok adataival. Megállapították azt, hogy a keresett címek jelentős része egyáltalán nem jelent meg a referálólálapokban. A referált címek felerésze csupán egyetlen forrásban, a másik fele pedig egynél több forrásban szerepelt. Más szerzők még rosszabb arányt állapítottak meg.

Az irodalomkutatások elemzése

Jelen vizsgálat során azokat a forrásokat elemezték, amelyekben a 75 irodalomkutatás egyes utalásait megtalálták.

Azokat az irodalmi utalásokat, amelyekre csak egyetlenegy forrásban akadtak rá, *egyedi hivatkozásnak* nevezték el. Más irodalmi utalások két vagy több forrásban is megtalálhatók voltak.

Az 1. táblázat az irodalomkutatások csoportosítását mutatja az élelmiszerismeret főbb részterületei szerint.

Az egyes források értékeléséhez minden irodalomkutatásnál az alábbi paramétereket állapították meg:

U – az utalások teljes száma,

H_1 – a hivatkozások forrásonkénti teljes száma,

H_e – az egyedi hivatkozások forrásonkénti száma,

$H_n = H_1 - H_e$ – a többszörös hivatkozások forrásonkénti száma,

K – az átnézett kötetek forrásonkénti száma.

A kapott adatokat kumulálták és táblázatba foglalták (2. táblázat).

Az 1. ábrán Venn diagramm segíti a jobb megértést. Ezen a három nagy referálólálap, a *Chemical Abstracts (CA)*, a *Food Science and Technology Abstracts (FSTA)* és *Horticultural Abstracts (HA)* adatai láthatók.

Megkülönböztető elemzés

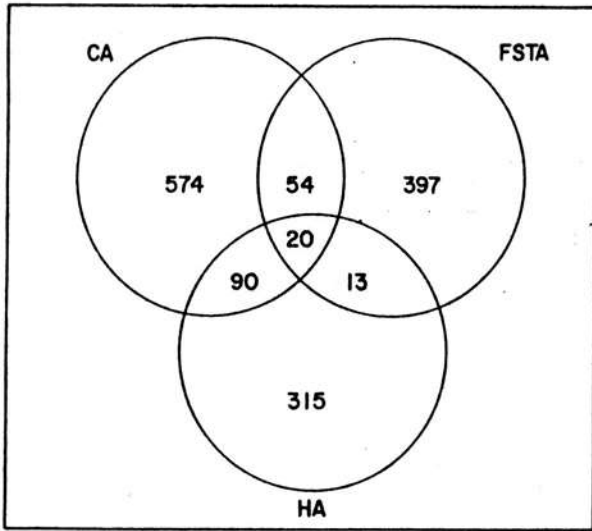
Az irodalomkutatással kapott eredmények pontosításához figyelembe kellett venni az átnézett kötetek számát, azaz a K tényezőt is. Ennek segítségével lehetővé vált annak megállapítása, hogy melyek a legjelentősebb források a vizsgált részterületen és az élelmiszerismeretek területén általában.

E megkülönböztető elemzés eredménye azt mutatta, hogy a teljesség elfogadható megközelítéséhez viszonylag sok forrást kell átnézni. Ha a vizsgálatba bevont irodalomkutatások teljesebbek lettek volna, az eredmény még kedvezőtlenebb lenne.

Az egyes források értékelése

A megkülönböztető elemzés szűrőjében fennmaradt 30 forrást fontosságuk sorrendjében rangsorolták. Ezek közül csupán kettő – a *Food Science and Technology Abstracts*, valamint a szakkönyvtárak bibliográfiai apparátusa – szolgál forrásként mind a hat részterületen.

A *British Food Manufacturing Industries Research Association Abstracts* (jelenleg *Food RA Abstracts*) és a

1. ábra. Az élelmiszerismeret három jelentős forrásának Venn diagrammja

(A számok az utalásokat jelzik:

574 utalás egyedül a *Chemical Abstracts*-ben, 54 utalás két helyen, a *Chemical Abstracts*-ben és a *Food Science and Technology Abstracts*-ben, 20 pedig mind a három megvizsgált referálólapon szerepelt).

1. táblázat

Az irodalomkutatások csoportosítása az élelmiszerismeret főbb részterületei szerint

Terület	Irodalomkutatások száma	Összes utalások száma (U)	Tárgykör
Termékek	30	4711	Keverékek, ételek
Mikrobiológia	5	525	Tulajdonságok, mikroorganizmusok működése
Kémia és fizika	8	702	A fizikai és kémiai tulajdonságok elemzése
Műszaki tudományok, gépészet	8	1230	Gépek és készülékek
Mezőgazdaság	4	794	Termesztés és aratás, szüretelés
Termelés, feldolgozás	20	2802	Szárítás, homogenizálás, főzés, tartosítás, sütés, fagyasztás, őrlés stb.

2. táblázat

Az utalások eredete a termékekre vonatkozó 30 irodalomkutatás esetében (részlet)

Forrás	H ₁	H _e	H _n	AA	BA	CA	FSTA	HA
Analytical Abstracts (AA)	22	9	13	9	5	5	2	5 stb.
Biological Abstracts (BA)	295	117	178	5	117	100	21	37
Chemical Abstracts (CA)	1040	574	466	5	100	574	74	110
Food Science Technology Abstracts (FSTA)	743	397	346	2	21	74	397	33
Horticultural Abstracts (HA) stb.	566	315	251	5	37	110	33	315

Bibliography of Agriculture öt részterületen, a *Chemical Abstracts* és a *Chemisches Zentralblatt* négy részterületen bizonyult használhatónak. A *Chemical Abstracts* több hivatkozással (14,1%-kal) részesedik a megtalált összes hivatkozásból, mint bármely más forrás. A források rangsorolásánál a termékek, valamint a kémia és fizika csoportjában első helyen, a mikrobiológia csoportjában pedig a második helyen áll.

A többi 24 forrásból 9 forrás három, 3 forrás kettő, 12 forrás pedig csupán egyetlen részterület hivatkozásait tartalmazza.

Az egyedi hivatkozások 95%-ának megtalálásához az egyes területeken átnézendő források száma a megkülönböztető elemzés után meglehetősen csökkent (3. táblázat).

Az átnézendő források alakulása

Részterület	Az átnézendő források száma	A megkülönböztető elemzés előtt szükségesnek tartott források száma
Termékek	15	26
Mikrobiológia	12	20
Kémia és fizika	11	17
Műszaki tudományok és gépészet	11	15
Mezőgazdaság	9	15
Termelés, feldolgozás	17	34

Következtetések

A legmeglepőbb felfedezés a csak egyetlen forrásban megtalált, az ún. *egyedi hivatkozások* nagy száma volt. A 75 irodalmi forrás 10 764 utalása közül 8737 (81%) szerepelt csupán egy forrásban.

Az egyedi vagy többszörös hivatkozások összes száma 13 653. Ebből következik, hogy a nem egyedi hivatkozások is ritkán fordultak elő 2–3-nál több forrásban.

Az összes utalásból, vagyis 10 764-ből levonva az egyedi hivatkozásokat, a fennmaradó 2027 utalás (19%) 4916 alkalommal szerepelt a forrásokban, ami utalásonként 2,42 hivatkozást teszi ki.

/Van der VEER, O. – KOOPER, J. P.: Evaluation of abstract journals and other sources consulted for 75 literature searches on food science and food technology. = Aslib Proceedings, 30. köt. 8. sz. 1978. p. 302–311./

(Dezső Zsigmondné)

Az 1978. évi nemzetközi összejevetek földrészek, országok és városok szerinti megoszlása

A TMT – régi szokását folytatva – az alábbiakban teszi közzé az *Union of International Associations* (UIA, Nemzetközi Egyesületek Szövetsége) szolgáltatotta adatokat:

AFRIKA			KONGÓ			AMERIKA		
					5			
			LUANDA		2			
ALGÉRIA, Algír	1		MALAWI		1			
BECSUÁNAFÖLD	1		MALI		1	ANTILLÁK		3
DÉL-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG	6		MAROKKÓ		11	ARGENTÍNA	32	
EGYIPTOM	15		MAURITÁNIA		1	Ebből	Buenos Aires	28
Ebből	Kairó	12	NIGÉRIA		6	egyéb		4
egyéb		3	SIERRA LEONE		2	BAHAMA-SZIGETEK		1
ELEFÁNTCSONT-PART	4		SZENEGÁL		4	BARBADOS		2
Ebből	Abidjan	3	SZUDÁN		2	BOLÍVIA		2
egyéb		1	SZVÁZIFÖLD		1	BRAZÍLIA	34	
ETIÓPIA	3		TANZÁNIA		3	Ebből	Rio de Janeiro	15
FELSŐ-VOLTA	1		TOGO		1	Sao Paulo		6
GABON	7		TUNÉZIA		9	egyéb		13
GAMBIA	1		ZAIRE		6	CHILE		4
GHANA	4		ZAMBIA		6	COSTA RICA		6
GUINEA	1		Nincs pontos adat		1	DOMINIKAI KÖZTÁRSASÁG		2
KAMERUN	2				—	ECUADOR		6
KENYA	21		Afrika összesen		129	GUADELOUPE		4
Ebből	Nairobi	19				GUATEMALA		2
egyéb		2				GUYANA		6